

Existerar Sverige? Foucault & mikromakt

Den långa cyklisten pekar på sin karta. "Ursäkta, kan du visa mig vägen till Samhället?" Den andra cyklisten nickar som om hon förutsätter att jag vet vägen. Hon undrar i förbifarten om Marknaden möjligtvis ligger på vägen till Samhället. De skulle behöva köpa lite att äta och några tillbehör till sina cyklar, ifall de nu skulle hinna fram till Samhället innan kvällen.

foto Leif Herngren

Hur produceras makt ifall inte Makten existerar? Hur görs Sverige ifall inte Sverige existerar per se?

Genom att inte förutsätta att staten, samhället, nationen, kulturen, marknaden eller civilsamhället existerar som stora ordningar, nivåer, sektorer eller sfärer tvingas Michel Foucault att undersöka vad som egentligen händer i konkreta situationer, vid specifika tidpunkter.

"Historicism starts from the universal and, as it were, puts it through the grinder of history. My problem is exactly the opposite. I start from the theoretical and methodological decision that consists in saying: Let's suppose that universals do not exist. And then I put the question to history and historians: How can you write history if you do not accept a priori the existence of things like the state, society, the sovereign and subjects?"¹

Resultatet av Foucaults analys av samhällen och makt blir ett annat sätt att begripa vad stat och samhälle är än den liberala utopin om individuella ordningar som existerar var för sig, i sig själv, som sig själv (per se, latin: i sig själv).

Makthavare-ateism

Tidigare har jag analyserat makthavare-ateism² som brytning med föreställningen att en organisation eller person skulle kunna förvara och ha makt. Jag har också tagit upp brytningen med container-världsbild³ som tror att vi befinner oss inuti Sverige eller inuti Kapitalismen och innanför huden.

Michel Foucault förutsätter inte stora ordningar eller maktsystem där vi skulle vara instängda. Makt blir istället hur vi kopplar och riktar oss. Makt blir metoder, färdigheter och rutiner som vi och institutioner använder vid specifika tider och platser. Makt dyker upp och försvinner, återkommer vid olika tidpunkter, pulserar och flimrar. Makthandlingar svärmar med andra makthandlingar.

Foucaults forskning visar att staten inte har ett väsen: "the state does not have an essence. The state is not a universal nor in itself an autonomous source of power."⁴

Med Foucaults jämlika, makt-ateistiska, kritiska metoder upptäcker vi att politiska och vetenskapliga självklarheter ibland är fantomer. Och då och då faktiskt ren vidskepelse (skepelse: skepnad). Liberala och samhällsvetenskapliga vandringshistorier blir så självklara att den som ifrågasätter dem blir betraktad som idiot.

Foucault avmytologiserar staten: "The state is nothing else but the mobile effect of a regime of multiple governmentalities."

Mikromakt utan makro

Ifall vi förstår regerande och stat som kroppsliga vanor, färdigheter, sätt att prata, mikroinstitutioner, lydnadshandlingar så hamnar stat och regerande på samma nivå som familjer, dansklubbar, flaggstänger, stängsel och gränskontroller. Världen blir ganska platt snarare än bestående av olika nivåer:

mikro-makro.

Michel Foucaults metod för att analysera makt hjälper oss dessutom att skissa en ontologi om samhällen och makt. Ontologi är läran om någots vara, om någots blivande. Foucaults maktanalys erbjuder en lära om *blivande* mer än en lära om *varat*. Eller snarare: *varat* är ett *blivande*. Varat är blivande igen och igen.

En jämlik, platt ontologi ger oss inte bara andra föreställningar om samhällen och världar än liberala föreställningar om sfärer och nivåer, den ger oss också metoder för motstånd. Motstånd får därmed ingripa mer jämlikt i hierarkier vilka inte existerar per se utan som reproduceras gång på gång.

Visst, svärmar av familjer består fortfarande av många fler individuella familjer än alla kollektiv och queera hushåll. Och flimret av Sverige-punkter kan tyckas överväldigande. Men i praktiken är handlingarna inte så mycket större eller mindre än varandra, i varje fall inte så mycket som när metodologisk nationalism och container-världsbilder skissar upp väldiga ordningar.

Precis som makt och motstånd är vanor och rutiner som behöver tränas och finslipas för att fungera ihop så är Foucaults metoder och teorier mer träning än insikt. Det handlar om att öva mer än att förstå. Men visst, då och då tycker vi oss förstå vår värld. Att förstå makt som flimmer och punkter är möjligen mer begripligt när det gäller krig än stater. Det finns inget Krig bortom smattret av kulor och missiler. Missförstå inte det här! Kriget kan inte bara reduceras till kulor. Krig existerar också som vapenhandel, och vapenhandel existerar också i pensionsfonder och banker, och pensionsfonder existerar också som flykt över land och hav.

Jämlik metod och jämlik ontologi

Jämlik ontologi och jämlik metod undersöker hur ordningar och hierarkier uppstår och kollapsar, för att dyka upp vid andra tidpunkter, på andra platser.

Jämlik metod undersöker hur handlingar blir makt och underordning. Men jämlik metod undersöker inte hur handlingar tillsammans producerar en väldig ordning. Maktordningar är inte aggregering, ihopslagning av lydnadshandlingar till en väldig totalitet. Lika lite som familjer producerar en väldig Familj producerar marknader en väldig Marknad.

Den jämlika ontologin gör att motstånd inte kan reducera sig själv till åskådare. Hierarkier växer fram och svärmar med andra hierarkier. Vi står inte bredvid detta. Icke våldsmotstånd får därför också svärma med andra former av politik och motstånd. Det finns inget individuellt motstånd. Och tillsammans i allianser tränger motstånd undan förtryck och våld, överordning och underordning.

Det handlar inte om enkla fix eller success-stories. Lydnad kan lika gärna tränga tillbaka motståndet.

Jämlik metod undersöker hur vi agerar både makt och motstånd. Vi reproducerar makt och vi tränger undan och modifierar maktordningar. Det går inte att vara helt på ena sidan eller helt på andra sidan.

Foucault undersöker punkter i tid och rum, vart vi riktar oss och hur vi förflyttar oss. Det är också så som makt och motstånd blir till. Forskning, makt, motstånd skiljer sig därför inte så mycket från varandra.

Maktkritik lyckas lika lite som vetenskap, kapitalism eller staten skapa sig en egen domän vid sidan av: "the analysis of micro-powers, or of procedures of governmentality, is not confined by definition to a precise domain determined by a sector of the scale, but should be considered simply as a point of view, a method of decipherment which may be valid for the whole scale, whatever its size. In other words, the analysis of micro-powers is not a question of scale, and it is not a question of a sector"

Per Herngren

2015 10 10, version 0.1

Referens

- Michel Foucault, *The Birth of Biopolitics, Lectures at the Collège de France, 1978-79*, New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- Per Herngren, [Nationalstaten är religion: Rousseau](#), 2015.
- Per Herngren, [Civilsamhället samlas runt staten: Hobbes, Locke, Ferguson](#), 2015.
- Per Herngren, [Existerar civilsamhället? Michel Foucault](#), 2015.
- Per Herngren, [Civilsamhället som regeringens danspartner: Michel Foucault](#), 2015.

- Per Herngren, [Protesten ger staten makt: Michel Foucault](#), 2015.
- Per Herngren, [Kan kritisk lydnad begränsa staten? Foucault & civilsamhället](#), 2015.
- Per Herngren, [Civilsamhället rekryterar oss att regera: Michel Foucault](#), 2015.
- Per Herngren, [Existerar Sverige? Foucault & mikromakt](#), 2015.
- Per Herngren, [Frihet konsumeras av stat och företag: Foucault](#), 2015.
- Per Herngren, [Makthavare finns inte – makthavare-ateism](#), 2015.
- Per Herngren, [Makthavare finns ej: Erich Fromm](#), 2013.
- Per Herngren, [Träna bort containervärldsbilden](#), 2008.
- Per Herngrens övriga [texter om Michel Foucault](#).

Fotnötter

1 Michel Foucault, *The Birth of Biopolitics, Lectures at the Collège de France, 1978-79*, New York: Palgrave Macmillan, 2008, p 3.

2 Per Herngren, [Makthavare finns inte – makthavare-ateism](#), 2015, Per Herngren, [Makthavare finns ej: Erich Fromm](#), 2013.

3 Per Herngren, [Träna bort containervärldsbilden](#), 2008.

4 Michel Foucault, *The Birth of Biopolitics, Lectures at the Collège de France, 1978-79*, New York: Palgrave Macmillan, 2008, p 77.

5 Michel Foucault, *The Birth of Biopolitics, Lectures at the Collège de France, 1978-79*, New York: Palgrave Macmillan, 2008, p 77.

6 Michel Foucault, *The Birth of Biopolitics, Lectures at the Collège de France, 1978-79*, New York: Palgrave Macmillan, 2008, p 186.

Följa Foucaults metod för att läsa Foucault - bilaga

1. Ifall vi försöker förstå vad Foucault egentligen menade riskerar vi att gå åt fel håll: letar bakom texten. När jag läser Foucault försöker jag istället respektfullt följa Foucaults metod. Jag använder Foucault på

Foucault. Var kommer det ifrån och vart är det på väg. Vad gör Foucault och hur kan vi göra samma för att greppa andra företeelser? Det innebär att vi får samarbeta med Foucault för att intervensera i den värld vi lever i.

2. Foucault lanserar inte en individualistisk teori som förklarar politik utifrån attityder och föreställningar. Inte heller skapar han en teori om hur en regering högt däruppe styr oss. Governmentality analyserar snarare medregerandet mellan grupper, organisationer och personer.
3. Governmentality är vanligtvis en analys av hur vi underordnar oss. Hur vi underordnar varandra. Men governmentality kan också bygga regerande som konkurrerar med annat regerande. Det är därför möjligt att använda governmentality för att analysera motstånd.